

Granskning av Södertörns överförmyndarverksamhet

Haninge kommun

Innehåll

1.	Sammanfattande bedömning och rekommendationer	2
2.	Inledning.....	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	Syfte och revisionsfrågor	4
2.3	Revisionskriterier.....	5
2.3.1	Föräldrabalken (1949:381)	5
2.3.2	Förmyndarskapsförordningen (1995:379).....	5
2.3.3	Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn.....	5
2.3.4	Barnkonventionen	5
2.4	Metod och avgränsning.....	6
3.	Organisation och styrning.....	7
3.1	Överförmyndarnämndens organisation	7
3.2	Styrning, ekonomi och verksamhetsmål	7
3.3	Överförmyndarenhetens organisation	10
3.3.1	Medarbetares kompetensutveckling	10
3.4	Bedömning.....	11
4.	Styrning och rutinbeskrivningar för handläggning.....	12
4.1	Interna rutiner	12
4.2	Granskning av årsräkningar.....	12
4.2.1	Fokusområden och djupgranskningar	13
4.3	Arvode.....	14
4.4	Bedömning.....	14
5.	Rekrytering, kontroll och utbildning.....	15
5.1	Rekryteringsprocess av ställföreträdare	15
5.2	Kontroller genom uppgiftsinhämtning och kunskapstest	16
5.3	Utbildning av ställföreträdare	16
5.4	Bedömning.....	17
6.	Länsstyrelsens tillsyn	17
6.1	Bedömning.....	19
7.	Utformning av den interna kontrollen.....	19
7.1	Systematiskt kvalitetsarbete och kontroll.....	20
7.2	Bedömning.....	21
8.	Tidigare genomförd granskning.....	21
9.	Svar på revisionsfrågor.....	23
10.	Bilaga	26
	Källförteckning	26

1. Sammanfattande bedömning och rekommendationer

EY har på uppdrag av Haninge kommuns förtroendevalda revisorer, i samverkan med de förtroendevalda revisorerna i Huddinge kommun, Tyresö kommun, Nynäshamn kommun, Salems kommun samt Botkyrka kommun, genomfört en granskning av Södertörns överförmyndarnämnd. Syftet med granskningen har varit att bedöma ändamålsenligheten i den gemensamma nämndens ärendehandläggning utifrån rutiner och stöd i bland annat e-tjänst samt bedöma de rutiner som finns för att säkerställa en säker hantering, uppföljning och tillsyn av god mans hantering av sitt uppdrag.

Vår sammanfattande bedömning är att det i huvudsak finns en ändamålsenlig ärendehandläggning utifrån rutiner och stöd i e-tjänster. Vi noterar dock att det fortsatt sker ett utvecklingsarbete avseende överförmyndarnämndens verksamhetssystem. Vi bedömer att arbetet med intern kontroll kan stärkas för att förbättra nämndens kontroll över säkerhet i hantering, uppföljning och tillsyn av ställföreträdarnas hantering av sitt uppdrag.

Överförmyndarnämnden har inte ett uttalat ansvar för kommunfullmäktiges mål. Vi noterar dock att nämnden utgår från Haninge kommunfullmäktiges målområde medborgare. Vi noterar att kopplingen mellan delårsrapport och årsredovisning samt strategi och budget inte fullt ut är stringent och tydlig.

Det finns god erfarenhet bland överförmyndarnämndens handläggare vilket ger förutsättningar för en effektiv och kvalitativ kontroll. Nämnden saknar en framtagen kompetensförsörjningsplan, vi bedömer att verksamheten kan gynnas av att ta fram en sådan.

Överförmyndarnämndens handläggning av ärenden utgår från aktuella lagar och förordningar. Vi ser positivt på att det sker ett kontinuerligt förbättringsarbete genom veckovisa möten. Det finns ett stort antal rutiner i verksamheten.

Vidare bedömer vi att rutinerna för kontroll av gode mäns redovisning delvis är tillräckliga. Vi ser positivt på de kontroller som finns kopplade till granskning av årsräkningar. Vi ser att kontrollerna ökar säkerheten för den enskilde huvudmannen i förhållande till ställföreträdare och minskar riskerna för upprepade fel eller oegentligheter. Det saknas dock kontroll av att rutinerna för kontrollerna efterföljs.

I syfte att minska risken för skada hos huvudmannen bedömer vi att det är av vikt att det säkerställs att uppföljning av ärenden med anmärkningar kan prioriteras även i det nya verksamhetssystemet. Vidare betonar vi betydelsen av att fortsätta utvecklingsarbetet med det nya verksamhetssystemet så att det fullt ut möter verksamhetens behov. Vi ser positivt på att det finns ett kontinuerligt arbete med verksamhetssystemet. Vi noterar att det under de senaste åren inte skett djupgranskning av årsräkningar då det har prioriterats bort. I stället tillämpas fokusområden i granskningen av årsräkningar. Vi bedömer att fokusområdena bör utgå från en risk- och konsekvensanalys som förankras hos nämnden. Risk- och konsekvensanalysen kan även med fördel utgöra grund för det årliga arbetet med intern kontroll.

I samband med rekrytering sker uppgiftsinhämtning från socialförvaltningen, kronofogden, rikspolisstyrelsen samt om personen har förvaltarfrihetsbevis. Vi bedömer att det sker tillräckliga kontroller vid rekrytering av ställföreträdare. Vi ser dock att det är av vikt att ställföreträdare genomgår en ändamålsenlig utbildning inför att de blir tilldelade uppdrag. Vi ser en risk i att det i dagsläget inte sker någon organiserad utbildning för blivande ställföreträdare utan enbart självstudier. Det är viktigt att formen för framtida utbildningsinsatser fastställs.

Det finns ett stort rekryteringsbehov avseende ställföreträdare, både vid granskningens genomförande och i framtiden. Vi ser positivt på att det utförs olika aktiviteter för att öka rekryteringsmöjligheterna. Exempelvis sker en utveckling av automatiserade anpassade utskick som syftar till att skapa mer personliga utskick. Vi ser att det kan finnas risker i att öka antalet uppdrag per ställföreträdare i syfte att tillsätta fler uppdrag. Vi bedömer att det bör ske med stor försiktighet så att inte den enskilda huvudmannens säkerhet äventyras.

Överförmyndarnämnden har inte antagit någon internkontrollplan avseende 2021 eller 2022 i enlighet med Haninge kommuns reglemente för intern kontroll. Den senaste risk- och väsentlighetsanalysen genomfördes 2020. Nämnden uppges inte vara operativt involverad i arbetet med intern kontroll. Av denna anledning bedömer vi att den interna kontrollen i nämnden inte är ändamålsenligt utformad. Vår bedömning är att en systematisk egenkontroll av ärendehandläggningen bör ingå som en del i att stärka nämndens internkontroll. Detta i syfte att bevaka och följa upp efterlevnad av styrande dokument och rutiner i verksamheten samt minska risken att inte nå verksamhetens mål. Det genomförs dock flera olika kontroller i verksamheten och det finns ett systematiskt kvalitetsarbete som bedrivs genom veckovisa möten vilket stärker den interna kontrollen i verksamheten.

Vi noterar att länsstyrelsen riktat kritik mot nämnden under de senaste tre åren. Vi bedömer att nämnden har arbetat med den kritik de har tilldelats men att det fortfarande finns utvecklingsområden.

Utifrån resultatet i granskningen rekommenderar vi överförmyndarnämnden att:

- ▶ Säkerställa att en risk- och väsentlighetsanalys genomförs årligen och att denna ligger till grund för en årlig internkontrollplan.
- ▶ Säkerställa att ställföreträdare erhåller adekvat och tillräcklig utbildning för att genomföra sina uppdrag.
- ▶ Säkerställa att ändamålsenlig granskning av årsräkningar genomförs.
- ▶ Säkerställa att arbetet med att utveckla metoder för rekrytering av ställföreträdare fortgår. Detta i syfte att säkerställa tillgången på ställföreträdare.
- ▶ Säkerställa att systematiska egenkontroller i samband med granskning av årsräkningar genomförs.

2. Inledning

2.1 Bakgrund

Haninge kommun har, tillsammans med Huddinge kommun, Tyresö kommun, Nynäshamn kommun, Salems kommun samt Botkyrka kommun en gemensam överförmyndarnämnd. Den administrativa hanteringen av verksamheten sker av Haninge kommun.

Överförmyndarnämndens uppgift är att, med stöd av bestämmelser i bland annat föräldrabalken, utöva tillsyn över förmyndarskap, godmanskap och förvaltarskap samt ge tillstånd till rättshandlingar och andra åtgärder. Personer (huvudmän) som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande, behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person har under vissa förutsättningar rätt att få en ställföreträdare, d.v.s. god man eller förvaltare utsedd för sig av tingsrätten.

Länsstyrelsen har att utöva tillsyn över överförmyndarnämndens verksamhet.

Revisorerna i Haninge kommun genomförde under 2015 en granskning med avseende på Södertörns överförmyndarnämnds rutiner för granskning av förteckning, årsräkning och sluträkning och om dessa är ändamålsenliga och tillräckliga samt om rutinerna tillämpas på rätt sätt. Revisorerna i respektive kommun ser det som angeläget att under 2022 granska överförmyndarnämnden med fokus på tillgången till gode män/förvaltare, antal uppdrag och ärendeutveckling samt handläggning av ärenden och erfarenheter från e-tjänst för årsräkningar.

2.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma ändamålsenligheten i den gemensamma nämndens ärendehandläggning utifrån rutiner och stöd i bland annat e-tjänst samt bedöma de rutiner som finns för att säkerställa en säker hantering, uppföljning och tillsyn av god mans hantering av sitt uppdrag.

I granskningen besvaras följande revisionsfrågor:

- ▶ Arbetar överförmyndarnämnden efter kommunfullmäktiges mål och uppdrag?
- ▶ Finns det en ändamålsenlig kompetensförsörjning för både handläggare och ställföreträdare?
- ▶ Hur ser rekryteringsprocessen av ställföreträdare ut och hur säkerställs tilltänkt ställföreträdarens lämplighet? Följs ekonomi och bakgrund upp?
- ▶ I vilken utsträckning använder överförmyndarnämnden externa aktörer som erbjuder tjänster som god man och förvaltare?
- ▶ Vilket behov av rekrytering av förvaltare, förmyndare och gode män bedöms finnas under de kommande åren?
- ▶ Hur säkerställs säkerhetsaspekter för den enskilde huvudmannen i förhållande till ställföreträdare?
- ▶ Finns tydliga fastställda regelverk samt rutinbeskrivningar för handläggning av ärenden?
- ▶ Är den interna kontrollen ändamålsenligt utformad och görs ändamålsenliga uppföljningar?
- ▶ Är rutinerna för kontroll av gode mäns redovisning tillräcklig?
- ▶ Finns relevanta systemstöd för att utföra den interna kontrollen på ett effektivt sätt?
- ▶ Har Länsstyrelsens tillsyn föranlett några påpekanden? I förekommande fall, vilka åtgärder har vidtagits av överförmyndarnämnden?

2.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterierna för denna granskning utgörs av:

- ▶ Föräldrabalken (1949:381)
- ▶ Förmyndarskapsförordningen (1995:379)
- ▶ Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn
- ▶ Barnkonventionen
- ▶ Överförmyndarnämndens reglemente¹
- ▶ Mål och budget 2022²
- ▶ Övriga av fullmäktige beslutade relevanta styrdokument³

2.3.1 Föräldrabalken (1949:381)

I föräldrabalken anges att en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person ska utses till god man, förvaltare eller förmyndare. Denne ska omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

En god man är ställföreträdare för den huvudman som inte kan tillvarata sina intressen, vanligen till följd av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande. Beslut om godmanskap baseras på samtycke från huvudmannen som behåller sin rättsliga handlingsförmåga. Om den enskilde är ur stånd att vårda sig eller sin egendom får rätten besluta att anordna förvaltarskap. Förvaltarskap är en tvingande åtgärd där huvudmannen förlorar sin rättsliga handlingsförmåga inom förvaltarskapets område. Omprövning av förvaltarskap ska göras årligen av överförmyndaren. Förmyndarskap innebär i sin tur att en person företräder ett barn under 18 år gällande barnets egendom. Redovisningsskyldighet gäller när barnets tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp.

Överförmyndaren ska granska ställföreträdarens verksamhet så att huvudmannens tillgångar i skälig omfattning används för dennes nytta. Tillsynen omfattar förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter som inlämnats. Ställföreträdarna är skyldiga att inkomma med uppgifter som överförmyndaren begär.

2.3.2 Förmyndarskapsförordningen (1995:379)

Förmyndarskapsförordningen innehåller närmare föreskrifter om ställföreträdarnas redovisning, överförmyndarens register för tillsynsverksamheten, överförmyndarens tillsyn av ställföreträdare samt länsstyrelsens tillsyn av överförmyndaren.

2.3.3 Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn

Enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn ska barn under 18 år som anländer till Sverige utan vårdnadshavare få en god man utsedd av överförmyndaren. Uppdraget som god man för ett ensamkommande barn innebär både att vara vårdnadshavare och förmyndare⁴.

2.3.4 Barnkonventionen

Från och med 1 januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, en del av svensk lagstiftning. Barnkonventionen innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Konventionen består av 54 artiklar med

---

¹ Presenteras i kapitel 3.

² Presenteras i kapitel 3.

³ Presenteras löpande i rapporten.

⁴ Den gode mannen sköter dock inte den dagliga omvårdnaden och har inte försörjningsplikt för barnet.

fyra grundläggande och vägledande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn:

- ▶ Alla barn har samma rättigheter och lika värde (Artikel 2).
- ▶ Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn (Artikel 3).
- ▶ Alla barn har rätt till liv och utveckling (Artikel 6).
- ▶ Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad (Artikel 12).

Beslutsfattare och tjänstemän ska låta konventionen utgöra en grund för beslut som tas i kommuner och regioner.

2.4 Metod och avgränsning

Granskningen har genomförts genom analys av relevanta styrdokument, exempelvis dokumenterade riskanalyser, verksamhetsplaner, budgetar, interna kontrollplaner, nämndprotokoll, verksamhetsberättelser för åren 2021 och 2022 samt dokumenterade rutiner. Vidare har tillsynsrapporter från Länsstyrelsen analyserats.

Efter dokumentationsinsamling och genomgång genomfördes intervjuer med verksamhetschef, handläggare och nämndens ordförande (se Bilaga Källförteckning).

3. Organisation och styrning

3.1 Överförmyndarnämndens organisation

Kommunerna Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nynäshamn, Salem och Tyresö inrättade en gemensam nämnd för samverkan inom överförmyndarverksamheten den 1 januari 2019. Av Södertörns överförmyndarnämnds reglemente framgår att Haninge kommun är värdkommun och att den gemensamma nämnden ingår i Haninge kommuns organisation. Nämndens verksamhet regleras av lag, reglementet samt det samverkansavtal som kommunerna ingått. Nämnden ska fullgöra de samverkande kommunernas uppgift som enligt lag eller författning åligger överförmyndaren.

Nämnden ska till kommunfullmäktige i Haninge kommun rapportera verksamhetens utveckling och ekonomiska ställningen under budgetåret. Nämnden är en del av kommunens samlade budget- och uppföljningsprocess och lämnar därför uppgifter om verksamheten och budget till kommunstyrelsen. Alla rapporter ska överlämnas till samtliga samverkande kommuner. Enligt uppgift sker detta genom ett digitalt system.

I samverkansavtalet anges att Haninge kommun ska fastställa budgeten för nämnden i samråd med övriga kommuner. Samrådet ska ske mellan de olika kommunstyrelserna under mars månad. Intervjuade uppger att samrådet sker genom möte med överförmyndarnämndens enhetschef och respektive kommuns ekonomidirektör. Överförmyndarnämnden finansieras av samtliga samverkande kommuner. Storleken på respektive kommuns andel ska motsvara kommunens andel av nämndens totala antal ärenden under nästföregående år.

I samverkansavtalet anges att de samverkande kommunerna har rätt till löpande insyn i förvaltningen och redovisningen som gäller nämndens verksamhet. Nämnden ska till respektive fullmäktige i de samverkande kommunerna rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är.

I Haninge kommun finns 4149 ställföreträdarskap och 3847 ställföreträdare 2021. Det sammanlagda värdet av tillgångar och inkomster som ställföreträdarna i kommunen förvaltar åt sina huvudmän är 1 577 008 809 kronor 2021.⁵

3.2 Styrning, ekonomi och verksamhetsmål

I överförmyndarnämndens strategi och budget 2022 anges att nämnden tilldelats 28,2 miljoner kronor i ekonomisk ram. I den första delårsrapporten 2022 anges på ett flertal ställen att budgeten avser 2021. Kommunernas respektive andel av budgeten specificeras inte i strategi och budget 2022. För 2021 angavs att Haninge kommuns andel 7,1 miljoner kronor.

I den andra delårsredovisningen 2022 anges att det ackumulerade utfallet för perioden var 20,5 miljoner kronor, vilket är cirka 2 miljoner kronor över budget. Underskottet beror på att granskningen av årsräkningar har gått snabbt och att arvodeskostnaderna därmed varit högre än beräknat. Prognosen för helåret 2022 är ett nollresultat.

Av Haninge kommunfullmäktiges mål och budget 2022-2023 samt 2021-2022 framgår att Södertörns överförmyndarnämnd är undantagen eller inte angiven som ansvarig för något av fullmäktiges mål. I överförmyndarnämndens strategi och budget 2022 anges fyra mål för verksamheten. Målen utgår från Haninge kommunfullmäktiges målområde medborgare. I nämndens delårsrapporter följs samtliga mål upp och aktuell status delges då det är möjligt. Det finns viss skillnad i hur målen benämns i strategi och budget och

---

⁵ Länsstyrelsernas överförmyndarstatistik. Inhämtad 2022-10-17.

delårsrapporterna. Nedan redovisas nämndens mål för 2022 samt uppföljning av målen i delårsrapporterna 2022.

Mål	Resultatindikator	Målvärde	Planerad uppföljning	Delårsrapport 1 och 2
Erbjuda en snabb och korrekt service till ställföreträdare	Nöjdheten med nämndens service - snittvärde i enkätsvar	Bättre är 3,35	Årsredovisning	Följs upp i samband med årsredovisningen.
Nämnden ska utöva tillsyn på ett snabbt och rättssäkert sätt	När årsräkningar är granskade	75 procent före 1 juli och 99 procent före 1 november	Delårsrapport 2 och årsredovisning	Målet om att granska 75 procent av årsräkningarna före 1 juli kommer ej att uppnås med anledning av vakanser som fylls först efter sommaren. I delårsrapport 2 anges att målet om att granska 99 procent av årsräkningarna före 1 november sannolikt inte kommer att uppfyllas. Anledningen är att verksamheten inte kommer vara fullbemannad med utbildad personal.
Ställföreträdare ska delta i en utbildning i ekonomi och redovisning	Alla ställföreträdare som genomgått utbildning	100 per år	Årsredovisning	Fysiska utbildningar ska återupptas under hösten 2022. I delårsrapport 2 anges att 64 ställföreträdare anmält sig till utbildningar under hösten 2022.
Erbjuda ställföreträdare möjligheten att med hjälp av en e-tjänst kommunicera med överförmyndarnämnden	Antal kontakter som sker med hjälp av e-tjänst	Fler än 400	Årsredovisning	I delårsrapport 2 anges att 266 årsräkningar har skickats in via e-tjänsten vilket motsvarar cirka 12 procent.

I överförmyndarnämndens strategi och budget 2022 anges att nämnden har ett antal digitaliseringsprojekt planerade under året. Ställföreträdare ska kunna kommunicera med överförmyndarnämnden genom e-tjänster vilket medför att registrering av handlingar sker automatiskt. Överförmyndarnämnden ska primärt kommunicera via digitala brevlådor och inte via fysiska brev. Överförmyndarnämnden kommer erbjuda andra förvaltningar, social- och äldreförvaltning, de sex samverkanskommunerna en säker digital kommunikationskanal direkt med överförmyndarnämndens verksamhetssystem. Enligt uppgift kommer detta att ske under 2023.

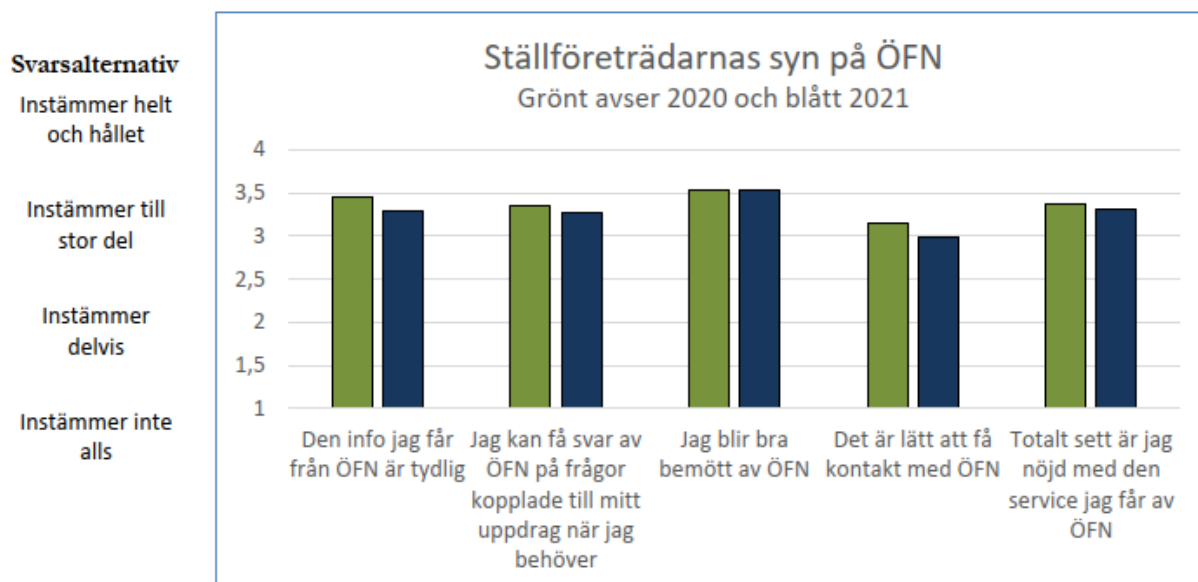
Av intervju framgår att samtliga samverkanskommuners mål inkluderas i nämndens strategi och budget. Målen upplevs som likvärdiga men benämns olika. Då

kommunfullmäktige i Haninge kommun har särskilda fokusområden för hela kommunen försöker nämnden anpassa sin verksamhet därefter.

Uppföljning av överförmyndarnämndens verksamhet sker genom månadsrapporter, delårsrapporter samt årsredovisning.

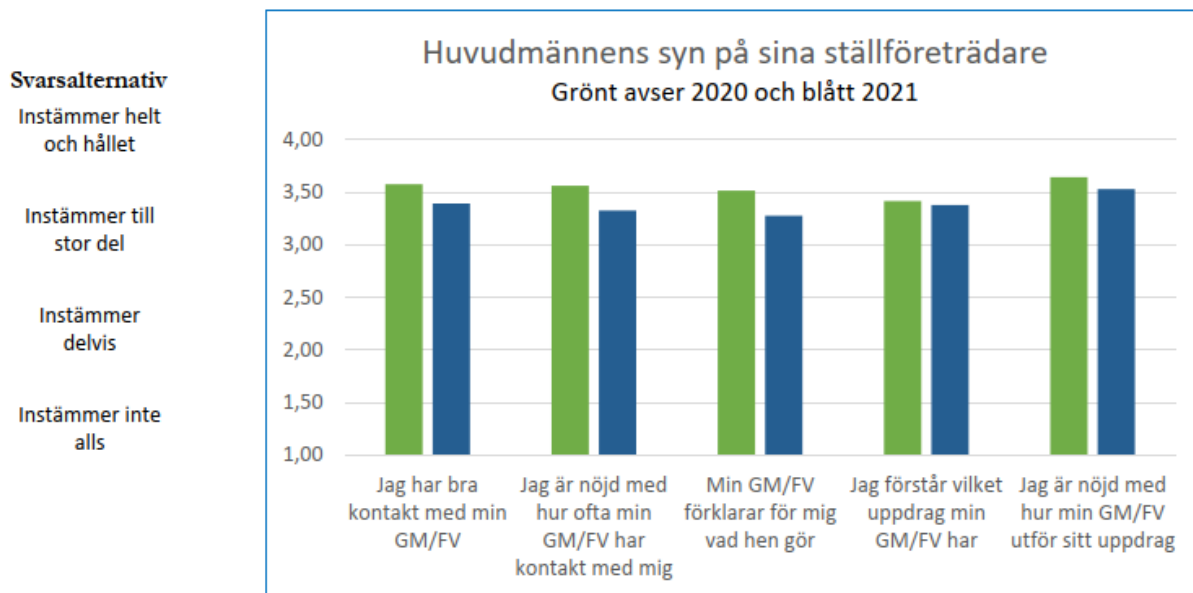
I årsredovisningen 2021 anges att granskningen av ställföreträdarnas årliga redovisningshandlingar sker korrekt och i rätt tid är en förutsättning för att uppfylla tillsynskravet. Målet för granskningen 2021 var att 75 procent av årsräkningarna skulle granskats den 1 juli och 99 procent före den 1 november. Utfallet blev 43,7 procent respektive 83,2 procent. Anledningen uppges vara ett nytt ärendehanteringssystem som infördes i januari 2021. Systemet innebar ett förändrat arbetssätt som initialt orsakade en låg effektivitet. I årsredovisningen anges att inget tyder på att kvaliteten på granskningen har varit sämre än målet utan att det enbart är granskningstakten som har varit för långsam. Av intervjuer framgår att det inte finns något uttalat mål för kvalitet. Vidare framgår av årsredovisningen att risken för att samma problem ska uppkomma igen bedöms som mycket osannolik eftersom verksamheten nu lärt sig verksamhetssystemet.

I årsredovisningen 2021 redovisas en enkät till ställföreträdare som skickades ut under hösten 2021. Enkäten besvarades av 275 ställföreträdare. Frågorna avsåg ställföreträdarnas upplevelse av överförmyndarnämndens tillgänglighet och service. Genomsnittet av svaren visar att ställföreträdarna generellt är något mindre nöjda med den service överförmyndarnämnden levererar än tidigare. Förändringen är dock liten vilket försvårar möjligheten att dra slutsatser. Svaren visar att ställföreträdarna är särskilt nöjda med överförmyndarnämndens bemötande och minst nöjda med hur lätt det är att få kontakt med överförmyndarnämnden.

Tabell från överförmyndarnämndens årsredovisning 2021.

Vidare skickades en enkät ut till huvudmän. Enkäten besvarades av 244 huvudmän. Frågorna avsåg huvudmännens upplevelse av sina ställföreträdare. Genomsnittet av svaren visar att huvudmännen generellt är nöjda med sina ställföreträdare men en jämförelse med föregående år visar på en genomgående försämring av resultaten. Frågorna var till stor del baserade på hur ställföreträdaren interagerar med sin huvudman. En möjlig förklaring till det försämrade resultatet anges vara att restriktioner orsakade av Covid-19 gjort det svårare för ställföreträdare att träffa sina huvudmän.

Tabell från överförmyndarnämndens årsredovisning 2021.

3.3 Överförmyndarenhetens organisation

Överförmyndarkansliet har vid tiden för granskningen 22 anställda. Samtliga handläggare har ett grunduppdrag att handlägga ärenden vilket upptar majoriteten av arbetstiden. Därutöver ingår medarbetarna i olika arbetsgrupper så som granskningsgrupp, rekryteringsgrupp, grupp för handläggning av ärenden avseende ensamkommande barn och administrativa assistenter. Utöver handläggarna finns en förvaltningsjurist och en nämndsekreterare. Varje medarbetare har förutom sitt ordinarie uppdrag minst ett extra ansvarsområde. Det kan exempelvis vara personuppgiftscoordinator (GDPR).

Enligt intervjuade finns en god kompetensnivå inom förvaltningen. Vidare upplever intervjuade att det är en låg personalomsättning och majoriteten av de anställda har en relativt lång yrkeserfarenhet.

I strategi och budget 2022 anges att antal ärenden per anställd fortsättningsvis kommer att ligga högt jämfört med andra överförmyndarnämnder. Arbetsbelastningen hos varje medarbetare kontrolleras gemensamt på enheten veckovis. Syftet är att synliggöra arbetstoppar, göra gemensamma prioriteringar, omfördela last och minska skadlig stress.

3.3.1 Medarbetares kompetensutveckling

I strategi och budget 2022 beskrivs arbetet med att vara en attraktiv arbetsgivare. Det anges att verksamheten kräver specialiserad kompetens vilken tar lång tid att förvärva. Av den anledningen är det viktigt att medarbetare tycker att överförmyndarnämnden är en attraktiv arbetsgivare och stannar kvar. Överförmyndarnämnden ska associeras till en arbetsgivare som erbjuder arbetsuppgifter som är utmanade, varierande och som främjar utveckling. I de rekryteringar som gjorts under 2021 har det varit lätt att fylla tjänsterna med erfarna och kompetenta medarbetare.

Medarbetare har möjlighet till kompetensutveckling genom att anmäla sig till kurser. Det kan bland annat vara kurser som tillhandahålls av SKR. Under pandemin har det inte varit lika många utbildningar som i vanliga fall. Det finns inte en kompetensförsörjningsplan.

Enligt uppgift har varje medarbetare en individuell plan för utveckling och behov. Överförmyndarnämnden tillämpar en egenutvecklad Mål- och resultatplan som sträcker sig över flera år. Den mall som Haninge kommun använder uppges inte vara tillräckligt bra.

3.4 Bedömning

Överförmyndarnämnden har inte ett uttalat ansvar för kommunfullmäktiges mål. Vi noterar dock att nämnden utgår från Haninge kommunfullmäktiges målområde medborgare. Intervjuade uppger att nämnden tar del av samtliga samverkanskommuners mål och budget och gör en sammanvägning av målområdena. Målen i del- och årsrapporter samt strategi och budget återges inte med samma formuleringar. Mot bakgrund av detta bedömer vi att kopplingen mellan styrande och uppföljande dokument inte fullt ut är stringent och tydlig. Nämnden bör säkerställa att redovisningen av resultat är tydlig och tillräcklig för att följa verksamhetens utveckling.

Vi bedömer att det finns en god erfarenhet bland överförmyndarnämndens handläggare. Bedömningen baseras på intervjuade personer. Det är positivt att handläggare har möjlighet att delta på utbildningar. Vi noterar samtidigt att det inte finns en framtagen kompetensförsörjningsplan. Vi bedömer att verksamheten kan gynnas av en gemensam kompetensförsörjningsplan.

Nämnden har en låg måluppfyllelse, prognos för helåret 2022 i den andra delårsrapporten är att flera mål sannolikt inte kommer uppnås 2022.

4. Styrning och rutinbeskrivningar för handläggning

I detta kapitel beskrivs hur överförmyndarnämnden arbetar med handläggning av ärenden med särskilt fokus på granskning av årsräkningar.

4.1 Interna rutiner

Överförmyndarnämnden arbetar aktivt med interna rutiner och riktlinjer. Rutinerna finns samlade i en mapp som samtliga medarbetare har tillgång till. Rutinerna har ingen dokumenterad giltighetstid. Det finns en utsedd anställd på kansliet som ansvarar för att rutinerna är uppdaterade. De veckovisa mötena utgör tillfälle att uppmärksamma rutiner eller riktlinjer som behöver uppdateras. Enligt uppgift ska det ske en genomgång av samtliga rutiner under hösten 2022 i syfte att säkerställa dess aktualitet.

Nedan listas antal rutiner samt områden där rutiner finns:

- ▶ 42 rutiner för assistenter
- ▶ 17 rutiner avseende anordnande enligt föräldrabalken 11 kap. 1-4 § & 7§
- ▶ 16 rutiner avseende ensamkommande barn
- ▶ 7 rutiner avseende förmyndare, särskilt förordnad vårdnadshavare (SFV) och medförmyndare
- ▶ 10 rutiner som handlar om rekrytering av ställföreträdare
- ▶ 12 rutiner om granskning av redovisningshandlingar
- ▶ 7 rutiner om arvodering av ställföreträdare
- ▶ 6 rutiner som uttag för omplaceringar
- ▶ 7 rutiner avseende arv, försäljningar, förvärv, pantsättning, rörelse och gåva
- ▶ 9 rutiner om klagomål på ställföreträdare (stf), byte av stf och hot mot stf
- ▶ 10 rutiner om nämndärenden, viten och delgivning
- ▶ 3 rutiner för omprövningsärenden
- ▶ 12 rutiner avseende upphörande eller ändring av omfattning på ställföreträdarskap samt avskrivning av ärenden
- ▶ 2 rutiner som handlar om överflyttning av ärenden
- ▶ 3 rutiner som handlar om arkivering
- ▶ 19 rutiner som avser bl.a. delgivning, sekretess, hur masskontroller görs, tolk och översättning, statistik, seminarier, m.m.
- ▶ 10 rutiner som handlar om nyanställning, avslut av anställning, semestrar m.m.
- ▶ 1 rutin om överklagan, rättelse och omprövning
- ▶ 3 rutiner om informationsklassning och informationsrisker
- ▶ 15 rutiner om GDPR

Intervjuade upplever det enkelt att hitta bland rutinerna samt att de utgör ett bra stöd i handläggningen.

Överförmyndarnämnden har upphandlat ett nytt verksamhetssystem, Överförmyndarsystemet, som implementerades under 2021. Systemet är fortfarande under utveckling. Utvecklingsarbetet sker i samverkan med systemutvecklaren. Enligt uppgift fungerar samverkan bra. Intervjuade har en positiv bild av systemets funktionalitet och ser möjlighet att utveckla det. Vid tidpunkten för granskningens genomförande uppges det finnas behov av att lära sig vissa funktioner så som sortering av inkomna årsräkningar.

4.2 Granskning av årsräkningar

För 2022 har 2203 årsräkningar inkommit den 4 oktober 2022. Per samma datum har 1919 årsräkningar granskats.

Samtliga handläggare på kansliet granskar inkomna årsräkningar. Granskning sker i turordning efter inkommen handling. Tidigare år har de årsräkningar som kommer från nya ställföreträdare eller de som fått anmärkning föregående år prioriterats i turordningen för granskning. Syftet med prioriteringen var att minimera eventuell skada genom att i ett tidigt skede identifiera de med störst sannolikhet att göra fel. Enligt uppgift har ett sådant arbetssätt inte varit möjligt i och med det nya verksamhetssystemet. År 2021 när systemet implementerades fanns det inte tillräckligt med tid att avsätta för att lära sig funktionen i systemet. Detta har inte heller varit prioriterat 2022. Enligt uppgift finns en ambition att återgå till arbetssättet där nya ställföreträdare samt de som fått anmärkning föregående år prioriteras under 2023.

I granskningen av årsräkningar ska, enligt uppgift, vissa kontroller genomföras.

- ▶ Samma handläggare får inte granska samma ställföreträdare två år i rad.
- ▶ Samma handläggare granskar alla årsräkningar från en ställföreträdare. På så sätt antas det vara enklare att finna systematiska fel.
- ▶ Årsräkningar ska inte granskas av den tilldelade handläggaren.

Det är upp till varje enskild handläggare att genomföra kontrollerna. Det sker ingen kontroll av att så görs.

I rutinen för granskning av årsräkningar finns instruktioner, råd, information samt checklistor för granskningen. Rutinen uppdaterades senast 16 mars 2022. Rutinen innehåller bland annat områdena granskning av förteckning, normal och rimlighetsgranskning, snabbgranskning, djupgranskning, sammanblandning och granskningsanmärkning.

I syfte att effektivisera granskningen av årsräkningar har varje handläggare blivit tilldelad ett personligt mål avseende antal årsräkningar denne ska granska. Målet är beslutat av förvaltningschefen och utgår från handläggarens normala effektivitetsgrad. Det innebär att mer erfarna handläggare har ett högre mål än mindre erfarna handläggare. Rutinen ska skapa ett större ansvarstagande bland medarbetarna även om alla arbetar från samma ärendelista.

Ett ytterligare led i att effektivisera granskningen av årsräkningar är en insats som benämns snabbgranskning. Vid snabbgranskning går alla handläggare igenom inkomna årsräkningar i syfte att identifiera behov av komplettering. I snabbgranskningen är turordningen omvänd och den senast inkomna årsräkningen hanteras först. På så sätt kan saknade handlingar hinna inkomma innan det är dags att granska årsräkningen enligt den vanliga rutinen. Insatsen brukar genomföras under en eller två dagar.

På överförmyndarnämndens hemsida⁶ finns ett antal e-tjänster som bland annat möjliggör digital inlämning av årsräkningar. Årsräkningar som inkommer digitalt hanteras enbart av ett fåtal handläggare. Enligt den första delårsrapporten 2022 skickades 11 procent av alla årsräkningar in digitalt. Samtliga handläggare ska under hösten 2022 få utbildning i hur digitala årsräkningar ska hanteras. Det finns en förväntan om att andelen digitala årsräkningar ska öka kommande år. Informationsinsatser ska genomföras för att öka andelen digitalt inskickade årsräkningar.

4.2.1 Fokusområden och djupgranskningar

Enligt uppgift har djupgranskningar inte genomförts sedan 2020. Anledningen uppges vara att djupgranskningar sällan påvisar saker som den vanliga granskningen av årsräkningar inte gör samt att det är tidskrävande. Då granskningen av årsräkningar legat efter utsatt mål under flera år har fördjupande granskningar inte genomförts. När djupgranskningar

---

⁶ Överförmyndarnämndens hemsida är placerad på Haninge kommuns webbplatsform.

genomfördes skedde djupgranskning av ett 20-tal slumpvis utvalda årsredovisningar. Ställföreträdarna har inte informerats om att djupgranskningar inte genomförs för tillfället.

Då djupgranskningar under tidigare år har genomförts har resultatet följts upp men inga särskilda avvikelser har noterats.

I stället för djupgranskning tillämpas fokusområden på granskningen av årsräkningar. Fokusområden innebär att samtliga handläggare i sin granskning ska vara särskilt uppmärksamma på ett på förhand beslutat område. Under 2022 är fokusområdet hanteringen av betalkort. Fokusområdet beslutas av förvaltningschefen men tas i vanliga fall fram av granskningsgruppen. I år kom fokusområdet efter förslag från nämnden.

Enligt uppgift har en särskild djupgranskning genomförts av en ställföreträdarens uppdrag. Anledningen var att en handläggare uppmärksammade ett behov att se närmare på ställföreträdarens uppdrag. Det ska ha varit ett tidskrävande arbete som inte anses vara en hållbar rutin.

Om fel noteras i granskning av årsräkning, djupgranskning eller inom fokusområdet kan handläggaren rikta en anmärkning mot ställföreträdaren. Anmärkningen är en indikation på att allt inte varit korrekt redovisat. Ställföreträdarens ordinarie handläggare tar ställning till om vidare åtgärd behöver vidtas. Om ingen vidare åtgärd bedöms nödvändig fortsätter ställföreträdaren sitt uppdrag men granskning av dennes inlämnade årsräkningar prioriteras (förutsatt att arbetssättet tillämpas). Om en ställföreträdare får två varningar avslutas vanligen uppdragen, handläggaren har även i uppgift att i varje enskilt fall bedöma om anmärkningen är av sådan art att ställföreträdaren ska bytas ut. Granskningsgruppen följer årligen upp anmärkningar.

4.3 Arvode

Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande. Överförmyndarnämnden har fastställt riktlinjer för arvode till ställföreträdare 15 december 2021.⁷ Av riktlinjerna framgår hur handläggare ska beräkna arvode per typ av uppdrag och kategori baserat på uppdragets omfattning. Ju mer omfattande uppdrag desto högre arvode.

4.4 Bedömning

Överförmyndarnämndens handläggning av ärenden utgår från aktuella lagar och förordningar. Vi ser positivt på att det sker ett kontinuerligt förbättringsarbete genom veckovisa möten. Vi noterar dock att det är en enskild person som ansvarar för uppdatering av rutiner, vilket kan innebära en sårbarhet givet den stora mängden rutiner. Vi ser att detta säkras upp genom möjligheten att lyfta eventuella problem eller utvecklingsområden på de veckovisa mötena. Det finns ett stort antal rutiner. Vi ser att det kan finnas behov av att se över om samtliga rutiner är nödvändiga med anledning av den stora mängd rutiner som finns. Medarbetare upplever att rutinerna är ändamålsenliga, vilket vi bedömer som positivt.

Vår bedömning är att rutinerna för kontroll av gode mäns redovisning till viss del är tillräckliga. Vi ser positivt på de checklistor och kontroller som finns kopplade till granskning av årsräkningar. Vi ser att kontrollerna ökar säkerheten för den enskilde huvudmannen i förhållande till ställföreträdare. Vi noterar dock att det inte sker någon uppföljning kring om kontrollerna genomförs enligt checklistan och bedömer att det är av vikt att detta säkerställs.

---

⁷ Senast uppdateras 2022-03-07

Under de senaste åren har det inte skett djupgranskning av årsräkningar då det prioriterats bort eftersom enheten inte bedömt det som en effektiv metod för att hitta fel i årsräkningar. Vi bedömer dock att djupgranskning utgör ett centralt moment i granskningen av årsräkning. Djupgranskning utgör ytterligare ett tillfälle att fånga upp eventuella oegentligheter och därmed öka säkerheten för huvudmannen. Det finns även en poäng med att gentemot ställföreträdare kunna påpeka att djupgranskning genomförs, något som kan öka kvaliteten i ställföreträdarnas redovisning.

Vi ser positivt på att fokusområden tillämpas i granskningen av årsräkningar. Vi menar dock att fokusområden bör utgå från en risk- och konsekvensanalys som förankras hos nämnden. Risk- och konsekvensanalysen kan även med fördel utgöra grund för det årliga arbetet med intern kontroll.

I syfte att minska risken för skada hos huvudmannen bedömer vi att det är av vikt att det säkerställs att uppföljning av ärenden med anmärkningar kan prioriteras även i det nya verksamhetssystemet. Vidare betonar vi betydelsen av att fortsätta utvecklingsarbetet med det nya verksamhetssystemet så att det fullt ut möter verksamhetens behov. Vi ser positivt på att det finns ett kontinuerligt arbete med verksamhetsutveckling.

5. Rekrytering, kontroll och utbildning

5.1 Rekryteringsprocess av ställföreträdare

Rekryteringsgruppen ansvarar för rekrytering av ställföreträdare och för vilka rekryteringsinsatser som ska genomföras. Intervjuade uppger att det sker rekryteringskampanjer i dagstidningar, på bussar och busshållplatser samt på kommunernas hemsidor.

Vid tidpunkten för granskningens genomförande finns ca 230 huvudmän som väntar på att få en ställföreträdare. Många av de ställföreträdare som vill ta uppdrag är anhöriga till huvudmannen. Dessa vill vanligen inte ta mer än ett uppdrag. Överförmyndarnämnden använder inte externa aktörer som ställföreträdare. I strategi och budget 2022 anges att befolkningen i Stockholmsområdet väntas fortsätta att öka under de kommande åren. Antalet invånare över 75 år kommer att öka i än högre grad. Men hänsyn till att äldre är överrepresenterade som huvudmän kommer trenden med fler ärenden hos överförmyndarnämnden att fortsätta. Intervjuade instämmer i bilden och ser att rekryteringsbehovet fortsatt kommer vara stort.

I syfte att få ställföreträdare att ta fler uppdrag skickas det ut veckovisa förfrågningar till befintliga ställföreträdare som angett att de är villiga att ta ytterligare uppdrag. Förfrågningarna består av en lista med tillgängliga uppdrag. Listan är indelad i tre kategorier, akuta ärenden, brådskande ärenden och övriga ärenden.

- ▶ Akuta ärenden där behovet av att tillsätta en ställföreträdare är stort. Vid granskningens genomförande finns sju akuta ärenden.
- ▶ Brådskande ärenden innefattar ärenden som inte blivit tillsatta inom tre månader. Vid granskningens genomförande finns 156 ärenden på listan.
- ▶ Övriga ärenden delas upp på ärenden inkomna jämna respektive ojämna veckor. Syftet med uppdelningen är att listan inte ska bli för lång.

I listan inkluderas aktnummer, typ av uppdrag, om det är ett bytesärende eller nytt uppdrag, huvudmannens bostadskommun, postort, ålder, språkkunskaper, en kort uppdragsbeskrivning samt bedömd svårighetsgrad.

Vidare sker ett arbete med att skapa en mer personlig rekrytering genom att automatisera anpassade utskick av möjliga uppdrag till ställföreträdare genom införande av en

rekryteringsmodul i verksamhetssystemet. Genom automatiserade utskick kan ställföreträdarens preferenser på uppdrag matchas mot befintliga uppdrag. Det kan exempelvis handla om önskan att enbart ta uppdrag i närheten av där personen bor. Systemet är under utveckling och testas under hösten 2022 med förhoppning om att kunna börja användas i slutet av 2022.

5.2 Kontroller genom uppgiftsinhämtning och kunskapstest

Av rutin för anmälan och rekryteringsprocessen framgår att kontroll av ställföreträdare sker genom uppgiftsinhämtning från socialförvaltningen, kronofogden, polismyndigheten samt om personen har förvaltarfrihetsbevis⁸. Det sker ingen kontroll av om ställföreträdaren ha uppdrag i andra kommuner.

För att bli ställföreträdare krävs genomgången introduktionsutbildning samt godkänt kunskapstest. Introduktionsutbildningen har sedan 2020 bestått av självstudier med anledning av pandemin. Utbildningen består av informationsmaterial som ställföreträdaren erhåller i samband med att de ska genomföra ett digitalt test. Det pågår ett arbete med att utveckla ett digitalt utbildningsmaterial i form av en film. Innan pandemin bestod introduktionsutbildningen av ett tvingande utbildningstillfälle. Samtliga blivande ställföreträdare erbjöds tre tillfällen att genomföra utbildningen. Intervjuade uppger att kompetensnivån blivit lägre sedan introduktionen digitaliserades. Anledningen uppges bland annat vara att det inte finns möjlighet att ställa frågor i samma utsträckning. Det går inte heller att säkerställa vem som faktiskt skriver testet. Enligt uppgift ska överförmyndarnämnden erbjuda fysisk introduktionsutbildning framgent. Det är dock inte fastställt om det ska vara obligatoriskt att delta fysiskt på plats eller om digitala alternativ ska finnas.

Det förekommer att personer genomför testet för att bli ställföreträdare med godkänt resultat utan att sedan ta uppdrag. I syfte att försöka få fler att ta sitt första uppdrag har rekryteringsgruppen skickat ut mejl direkt efter godkänt testresultat med förslag på tre till fem uppdrag som ställföreträdaren kan välja mellan. Enligt uppgift tenderar mer personliga utskick att generera fler som är villiga att ta uppdrag.

För nya ställföreträdare har förvaltningen satt en gräns på tre uppdrag innan första årsräkningen lämnats in för att säkerställa att ställföreträdarna kan hantera sitt/sina uppdrag. Det finns även en gräns i en intern handläggningsrutin på maximalt 15 uppdrag per ställföreträdare. Det är 31 ställföreträdare som har mellan 10-15 uppdrag. Enligt uppgift finns det individuella skillnader mellan hur många uppdrag som en ställföreträdare klarar av att hantera. Ställföreträdare får inga nya uppdrag om det vid en sammantagen bedömning finns tveksamheter kring hur befintliga uppdrag sköts. Det uppges föras diskussion om att öka antalet uppdrag per ställföreträdare i syfte att möta rekryteringsbehovet.

5.3 Utbildning av ställföreträdare

Överförmyndarnämnden har tidigare erbjudit fysiska utbildningstillfällen i samband med introduktionen. Som nämns i avsnittet ovan har det inte skett samlade utbildningstillfällen för introduktionsutbildningen sedan 2020. Utbildningen består idag av självstudier.

Överförmyndarnämnden erbjuder utbildningstillfällen inom ekonomi och redovisning. Under 2022 är målet att 100 ställföreträdare ska delta i en utbildning i ekonomi och redovisning. Enligt intervjuade har överförmyndarnämnden erbjudit två utbildningstillfällen under våren 2022 och ska även erbjuda två tillfällen under hösten 2022.

---

⁸ Förvaltarfrihetsbevis är ett intyg som visar att en person inte har någon förvaltare. Beviset hämtas överförmyndarnämnd/överförmyndaren i vederbörandes hemkommun.

Utbildningstillfällena har varit frivilliga men särskilt riktat sig mot de som sedan 2020 blivit ställföreträdare.

Innan pandemin bjöd överförmyndarnämnden in externa föreläsare. I årsredovisningen 2021 angavs att bristen på utbildningar inte ligger i linje med önskat utfall och att förvaltningen arbetar med att erbjuda digitala utbildningar som komplement till de fysiska.

På överförmyndarnämndens hemsida finns informationsmaterial, vägledning samt checklistor tillgängliga för ställföreträdare. Det finns instruktioner för både fysiska blanketter samt e-tjänster. Vi noterar dock att samtliga instruktioner på hemsidan inte är uppdaterade. Det står bland annat att årsräkningen inte kan lämnas in digitalt i vägledningen till den fysiska blanketten för årsräkning.

5.4 Bedömning

Vi bedömer att det sker tillräckliga kontroller vid rekrytering av ställföreträdare. I samband med rekrytering sker uppgiftsinhämtning från socialförvaltningen, kronofogden, rikspolisstyrelsen samt om personen har förvaltarfrihetsbevis. Vi ser dock att det är av vikt att ställföreträdare genomgår en ändamålsenlig utbildning inför att de blir tilldelade uppdrag. Vi bedömer även att det är viktigt att ett ändamålsenligt test genomförs. Vi ser en risk i att utbildningen i dagsläget inte upplevs som helt ändamålsenlig. Vi bedömer att formen för framtida utbildningsinsatser bör fastställs. Vi baserar bedömningen på att det finns en upplevd försämrad kvalitet i redovisningen av årsräkningar. Med bakgrund av detta bedömer vi att det inte fullt ut finns en ändamålsenlig kompetensförsörjning för ställföreträdare. Vi ser dock positivt på att överförmyndarnämnden åter erbjuder fysiska tillfällen för vidareutbildning för ställföreträdare. Vi betonar vikten av att tillgängligt informationsmaterial på hemsidan är uppdaterat.

Vi bedömer att utbildning av nya ställföreträdare är särskilt viktigt med anledning av att nya ställföreträdare kan ta upp till tre uppdrag under det första året. I jämförelse med andra överförmyndarnämnder ser vi att tre uppdrag under det första året är relativt högt.

Det finns ett stort rekryteringsbehov avseende ställföreträdare vid granskningens genomförande och intervjuade ser inte att behovet kommer att minska framgent. Vi ser positivt på att det utförs olika aktiviteter för att öka rekryteringsmöjligheten. Som exempel sker en utveckling av automatiserade anpassade utskick som syftar till att skapa mer personliga utskick. Personligt bemötande har enligt intervjuades erfarenhet bidragit till att fler vill ta uppdrag. Vi ser att det kan finnas risker i att öka antalet uppdrag per ställföreträdare i syfte att tillsätta fler uppdrag. Vi bedömer att det bör ske med stor försiktighet så att inte den enskilda huvudmannens säkerhet äventyras.

I granskningen framgår att det inte sker någon obligatorisk utbildning för ledamöter i nämnden. Vi ser att det finns skäl att överväga att nämndens ledamöter får en utbildning i överförmyndarverksamhet under deras uppdrag. Detta med anledning av att verksamhetsområdet i stort är lag- och regelstyrt.

6. Länsstyrelsens tillsyn

Länsstyrelsen Stockholm är tillsynsmyndighet för överförmyndarverksamheten i Södertörns överförmyndarnämnd. Vid inspektionerna ska länsstyrelsen granska om överförmyndarnämndens handläggning följer reglerna i föräldrabalken, förmynderskapsförordningen och i övrigt sker på ett rättssäkert och lämpligt sätt. I granskningen studeras slumpvist valda akter. Länsstyrelsen kan välja att rikta kritik mot någon del av handläggningen eller påpeka iakttagelser. I detta avsnitt redogörs kortfattat för resultatet av länsstyrelsens tre senaste inspektioner av Södertörns överförmyndarnämnd samt eventuella åtgärder.

Vid inspektionen 2019 fann länsstyrelsen anledning att kritisera överförmyndarnämnden avseende:

- ▶ Bristfällig handläggning av frågor om arvskifte i förmynderskap.
- ▶ Lång handläggningstid för granskning av årsräkningar.
- ▶ Bristfällig redovisning av god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken.
- ▶ Bristfällig hantering av felskickade handlingar.
- ▶ Bristfällig hantering av handlingar i två akter.

Vid inspektionen 2020 fann länsstyrelsen anledning att kritisera överförmyndarnämnden avseende:

- ▶ Bristfällig handläggning av ärende om arvskifte, uppföljning från föregående rapport.
- ▶ Bristande bevakning av årsräkningar i förmynderskap
- ▶ Lång handläggningstid för granskning av en årsräkning.
- ▶ Lång handläggningstid för ansökan om samtycke till fördelning i arvskifte.
- ▶ Bristfällig hantering av en ansökan om entledigande från en god man med uppdrag att företräda barn i dödsbo.

Vidare fann länsstyrelsen även anledning att kritisera lång handläggningstid avseende ett ärende om arvskifte, långa handläggningstider för rekrytering av ställföreträdare i ärenden under uppbyggnad samt bristfällig handläggning vid samtycke till försäljning av en fastighet i dödsbo. Vid uppföljningen i samband med inspektionen 2021 följdes dessa tre ärenden särskilt upp. I tabellen nedan redogörs för resultatet av uppföljningen.

Kritik 2020	Uppföljning 2021
Lång handläggningstid avseende ärende om arvskifte.	Länsstyrelsen menar att det fortfarande fanns en fastighet kvar i dödsboet som inte hade skiftats och att nämnden inte hade vidtagit några åtgärder med anledning av detta. Nämnden har efter inspektionen framfört att nämnden samtyckte till ett delskifte i dödsboet år 2020. Fastigheten ska inte skiftas enligt testamente, vilket säger att fastigheten inte ska säljas förrän yngsta barnet i dödsboet har fyllt 18 år. Länsstyrelsen vill mot bakgrund av detta framföra att om ett dödsbo vill avvakta med skifte kan delägarna avtala om sammanlevnad i oskiftat dödsbo. Nämnden ska besluta om samtycke till ett sådant avtal.
Långa handläggningstider för rekrytering av ställföreträdare i ärenden under uppbyggnad.	Länsstyrelsen menar att nämnden även fortsättningsvis haft problem att rekrytera ställföreträdare i en del ärenden.
Bristfällig handläggning vid samtycke till försäljning av fastighet i dödsbo.	Länsstyrelsen menar att en bouppteckning inkom till Skatteverket hösten 2020 och tingsrätten beslutade om boutredningsman i dödsboet hösten 2020. Därefter har det upprättats nya köpebrev om fastigheten som skrevs under av boutredningsmannen. Handlingarna inkom till nämnden den 16 februari 2021. Enligt länsstyrelsens bedömning torde problemen med avtalen rörande fastighetsförsäljningen därmed vara lösta. Länsstyrelsen har dock inte granskat hela akten utan endast fokuserat på fastighetsförsäljningen i dödsboet.

I samband med 2021 års inspektion lämnade länsstyrelsen kritik avseende:

- ▶ Långa handläggningstider för granskning av årsräkningar.
- ▶ Långa handläggningstider för rekrytering av ställföreträdare i ärenden under uppbyggnad.
- ▶ Saknas motivering av beslut fattade av nämnden vid sammanträde.
- ▶ Bristfällig handläggning och tillsyn i förmynderskap vid vård av rätt i dödsbo.
- ▶ Bristfällig handläggning av överklagande.

- ▶ Ingen omprövning av ett förvaltarenskap.

Vid tidpunkten för inspektionen angav överförmyndarnämnden att 88 procent av årsräkningarna för år 2019 var granskade den 1 oktober 2020 och att samtliga var granskade den 20 juli 2021. Nämnden uppgav att även 65 procent av årsräkningarna för år 2020 var granskade den 1 oktober 2021. Länsstyrelsen granskade två akter där årsräkningen för år 2020 ännu inte var granskad. Överförmyndarnämnden framförde att förseningen av granskningen härrör till bytet av verksamhetssystem.

6.1 Bedömning

Vi noterar att länsstyrelsen riktat kritik mot nämnden under de senaste tre åren. Vi bedömer att nämnden har arbetat med den kritik de har fått men att det fortfarande finns utvecklingsområden. Vi noterar särskilt områdena lång handläggningstid för granskning av årsräkningar samt lång handläggningstid för rekrytering av ställföreträdare i ärenden under uppbyggnad som utvecklingsområden då dessa har varit återkommande för kritik. I granskningens redogörs för pågående arbete i kapitel 4 och 5.

7. Utformning av den interna kontrollen

Enligt Haninge kommuns reglemente för intern kontroll ansvarar nämnderna för den interna kontrollen inom respektive verksamhetsområde. Nämnderna är skyldiga att styra och löpande följa upp det interna kontrollsystemet. I detta ingår att se till att:

- ▶ en organisation upprättas för den interna kontrollen
- ▶ nämndspecifika regler antages för den interna kontrollen
- ▶ internkontrollplaner tas fram som bygger på risk- och väsentlighetsanalyser.

Förvaltningschef har det yttersta verksamhets- och resultatansvaret inför nämnden samt uppgiften att tydliggöra mål och ansvar i organisationen. I detta ansvar ligger att förvaltningschef ska leda arbetet med att åstadkomma och upprätthålla en god intern kontroll. Om verksamhetsspecifika regler behövs antas dessa av respektive nämnd och bolagsstyrelse. De ansvariga cheferna på olika nivåer i organisationen är skyldiga att följa beslutade regler och riktlinjer om intern kontroll samt att informera medarbetare om innebörden av dessa. Brister i den interna kontrollen ska omedelbart rapporteras till närmast överordnad eller den person som har utsetts av nämnden.

Nämnderna ska årligen anta en särskild plan för uppföljning av den interna kontrollen. Planen ska, tillsammans med en risk- och väsentlighetsanalys, överlämnas till kommunstyrelsen och kommunens revisorer för kännedom.⁹

Överförmyndarnämnden antog den senaste internkontrollplanen 2021.

Internkontrollplanen togs fram med utgångspunkt i Länsstyrelsens inspektion 1 juli 2021 där länsstyrelsen kritiserade överförmyndarnämnden på åtta punkter varav fem avser handläggning av arvskiften och dödsbon. Med anledning av detta består den interna kontrollen 2021 av att överförmyndarnämnden månatligen ska kontrollera samtliga ärenden som avser arvsskiften och dödsbon. I överförmyndarnämndens protokoll från 20 oktober 2021 anges att det inte är fastställt vilka anpassningar som kommer göras med anledning av den interna kontrollen. Det anges att det sannolikt kommer omfatta justerad handläggningsprocess, regelbunden och tät uppföljning av ärendetypen samt utbildningsinsatser. Internkontrollplanen för 2021 ska enligt uppgift följas upp i samband med årsredovisningen 2022.

---

⁹ Intern kontroll, reglemente, uppdaterad 2021-01-26

I protokollet 20 oktober 2021 anges även att den sedvanliga metoden för att ta fram en internkontrollplan har frångåtts då ingen värdering av sannolikhet och konsekvens har genomförts. Skälet anges vara att Länsstyrelsen redan tydligt identifierat ett riskområde. Intervjuade uppger att arbetet med internkontrollplanen inte prioriterats med anledning av att kontrollmoment finns inkluderat i det vardagliga granskningsarbetet. Avvikelser fångas upp och hanteras inom det kvalitetsarbete som beskrivs i avsnitt 7.1. Det finns en ambition om att bygga in automatiska kontroller i arbetet genom olika flöden.

Vid tidpunkten för granskningens genomförande har nämnden inte antagit någon internkontrollplan för 2022. Vi noterar att det inte genomförts någon uppföljning av internkontrollplan 2021 i årsredovisningen 2021 eller delårsrapport 1 2022.

För år 2020 antog överförmyndarnämnden en internkontrollplan. Internkontrollplanen innefattade nedanstående områden:

- ▶ GDPR
- ▶ Uppföljning av god man 11:4 utan uppdrag att förvalta egendom
- ▶ Kontroll kronofogdens register och belastningsregistret
- ▶ Uppföljning av redovisning av god man 11:2

Enhetschefen angavs som ansvarig för samtliga kontrollmoment och uppföljning skulle ske i årsredovisningen. Internkontrollplanen utgick från en risk- och konsekvensanalys.

Vi noterar att nämnden inte är involverad i framtagande av internkontrollplan eller risk- och väsentlighetsanalys. Nämndens ordförande menar att det finns ett engagemang från nämnden samt en lyhördhet från förvaltningen vad gäller synpunkter. Samspelet medför att nämnden är delaktig även om de inte sitter med i en arbetsgrupp. Nämnden är löpande involverad i frågor, vilket uppges utgöra en del av den interna kontrollen. Nämndens ordförande anser att det kan det finnas fördelar med en kommungemensam utbildning avseende intern kontroll i syfte att tydliggöra hur internkontrollarbetet ska bedrivas.

7.1 Systematiskt kvalitetsarbete och kontroll

Inom överförmyndarkansliet sker veckovisa möten med samtliga medarbetare. I överförmyndarnämndens strategi och budget 2022 anges att syftet med veckomötena är att identifiera och åtgärda eventuella avvikelser. Mötena bygger på att initiativ till enskilda förbättringar kommer från medarbetare utan att på förhand filteras av chef. Initiativen tas upp på mötena, värderas och fördelas för vidare hantering till medarbetare. Hanteringen tidsätts och uppföljning planeras direkt. Enligt uppgift hanteras mellan 400-600 förbättringsförslag årligen. Förbättringsförslagen kan bland annat avse arbetsmiljö eller handläggningsrutiner. Förbättringsförslagen noteras tillsammans med ansvarig och datum för uppföljning i en aktivitetslista i ett gemensamt dokument.

Av intervjuer framgår att det veckomötena utgör tillfällen för kontinuerligt förbättringsarbete av verksamheten. Då medarbetare identifierar områden där särskild uppföljning eller kontroll behövs anges att det finns utrymme att utveckla det. Som exempel lyfts att en handläggare identifierade behov av att djupgranska en ställföreträdarens samtliga årsräkningar. Handläggaren fick då djupgranska samtliga årsräkningar trots att djupgranskning inte genomfördes generellt detta år.

En åtgärd för att stärka säkerheten för ställföreträdare samt huvudmän är införandet av en särskild rekryteringsgrupp. Genom att ha en särskild rekryteringsgrupp ökar dualiteten i hanteringen av ställföreträdare genom att det skiljs på hanteringen av rekrytering och granskning.

7.2 Bedömning

Vi bedömer att den interna kontrollen inte är ändamålsenligt utformad. Vi bedömer att det inte heller att nämnden genomför ändamålsenliga uppföljningar av den interna kontrollen. Bedömningen baseras på att det för år 2022 inte tagits fram en internkontrollplan. Vi noterar även att internkontrollplanen för 2021 antogs under hösten och enbart ett riskområde identifierades vilket utgick från Länsstyrelsens inspektion. Vi bedömer därmed att överförmyndarnämnden inte efterlever Haninge kommuns reglemente för intern kontroll. Vi bedömer att det är en brist att nämnden inte aktivt deltar i arbetet med intern kontroll eller risk- och väsentlighetsanalys.

Vi bedömer vidare att det är väsentligt att nämnden är delaktig i arbetet med intern kontroll. Vi anser också att det är av vikt att en risk- och konsekvensanalys genomförs årligen för att fånga upp riskområden inför det kommande året. Vår bedömning är att en systematisk egenkontroll av ärendehandläggningen bör ingå som en del i att stärka nämndens internkontroll. Detta i syfte att bevaka och följa upp efterlevnad av styrande dokument och rutiner i verksamheten samt minska risken att inte nå verksamhetens mål. Trots att Haninge kommuns former för intern kontroll inte efterlevs bedömer vi att det genomförs förbättringsarbete. Vi ser positivt på det systematiska förbättrings- och kvalitetsarbetet som sker genom veckovisa möten. Vi bedömer att arbetet bidragit till att utveckling av arbetsformer samt implementering av kontroller.

8. Tidigare genomförd granskning

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun, Huddinge kommun, Tyresö kommun och Botkyrka kommun genomfördes en granskning av Södertörns överförmyndarnämnd 2012. Den samlade bedömningen var att verksamheten i stort lever upp till lagar, avtal och reglemente. Av granskningen framgick att enheten sedan bildandet 2011 arbetat med att ta fram rutin- och processbeskrivningar för att säkerställa ett enhetligt och rättssäkert arbetssätt. Revisionen lämnade ett antal rekommendationer. Rekommendationerna presenteras i tabellen nedan tillsammans med identifierat dagsläge.

Rekommendation 2012	Läge 2022
Besluta om en internkontrollplan för verksamheten med stöd i en riskanalys.	Det saknas aktuell internkontrollplan. Senaste internkontrollplanen som hade stöd i en riskanalys beslutades 2020.
Presentera en verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.	Verksamhetsplan och verksamhetsberättelse presenteras årligen.
Se över delegationsordningen under mandatperioden. Överväg årliga stickprovskontroller av delegationsbeslut i syfte att stärka den interna kontrollen i synnerhet som antalet beslut på delegation är stort.	Delegationsordningen antogs senast 2019. Vi har inte noterat att årliga stickprovskontroller av delegationsbeslut sker.
Säkerställ att ställföreträdare har den "enskildes bästa i ögonen".	Kontroller av ställföreträdares bakgrund sker. Det genomförs även ett test där det krävs att ställföreträdare erhåller ett godkänt resultat.

Se över utbildningen och fortbildningen till ställföreträdarna.	Det pågår ett ständigt utvecklingsarbete med introduktionsutbildning samt fortutbildning till ställföreträdare.
Överväg att genomföra brukarundersökningar till huvudmän.	Brukarundersökningar genomförs årligen. En enkät skickas till ställföreträdare och huvudmän.
Se över enhetens telefontider.	Enhetens telefontider har setts över. I dagsläget noteras telefontiderna inte vara ett problemområde.

9. Svar på revisionsfrågor

Revisionsfrågor	Svar
Arbetar överförmyndarnämnden efter kommunfullmäktiges mål och uppdrag?	Överförmyndarnämnden har inte ett uttalat ansvar för kommunfullmäktiges mål. Vi noterar dock att nämnden utgår från Haninge kommunfullmäktiges målområde medborgare i strategi och budget. I framtagandet av nämndens mål sker en översyn av samtliga samverkanskommuners mål och budget. Det sker sedan en sammanvägning av målområdena.
Finns det en ändamålsenlig kompetensförsörjning för både handläggare och ställföreträdare?	<p>Delvis. Det finns en ändamålsenlig kompetensförsörjning för handläggare. Personalsituationen uppges vara god med många erfarna medarbetare. Vi noterar dock att det inte finns en framtagen kompetensförsörjningsplan.</p> <p>Kompetensförsörjningen för ställföreträdare bedöms inte fullt ut vara ändamålsenlig. Överförmyndarnämnden har, liksom de flesta överförmyndarverksamheter i landet, en stor utmaning i att hitta ställföreträdare. Det har inte skett en strukturerad utbildning för blivande ställföreträdare sedan 2020. Under perioden har det i stället skett självstudier i samband med det test som genomförs för att bli godkänd som ställföreträdare. Intervjuade upplever en försämrad kvalitet i och med att utbildningen skett på distans. Det är inte fastställt hur utbildningen ska se ut framgent. Överförmyndarnämnden erbjuder fysiska utbildningsträffar för vidareutbildning.</p>
Hur ser rekryteringsprocessen av ställföreträdare ut och hur säkerställs tilltänkt ställföreträdares lämplighet? Följs ekonomi och bakgrund upp?	<p>Rekrytering av ställföreträdare sker genom utskick till befintliga ställföreträdare samt genom annonser på bland annat kommunernas hemsidor och i kollektivtrafiken. Det pågår ett arbete med att göra utskicken till befintliga ställföreträdare mer personliga.</p> <p>Ställföreträdares lämplighet säkerställs genom uppgiftsinhämtning från socialförvaltningen, kronofogden, polismyndigheten samt om personen har förvaltarfrihetsbevis. Vidare måste en ställföreträdare genomföra ett test med godkänt resultat.</p>
I vilken utsträckning använder överförmyndarnämnden externa aktörer som erbjuder tjänster som god man och förvaltare?	Överförmyndarnämnden använder sig inte av externa aktörer som erbjuder tjänster som god man eller förvaltare.

<p>Vilket behov av rekrytering av förvaltare, förmyndare och gode män bedöms finnas under de kommande åren?</p>	<p>Det finns ett stort rekryteringsbehov av förvaltare, förmyndare och gode män. Vid granskningens genomförande väntar cirka 230 huvudmän på att få ställföreträdare. Rekryteringsbehovet av ställföreträdare bedöms vara fortsatt stort framgent.</p>
<p>Hur säkerställs säkerhetsaspekter för den enskilde huvudmannen i förhållande till ställföreträdare?</p>	<p>Det sker flera kontroller som syftar till att säkerställa säkerhetsaspekter för den enskilda huvudmannen i förhållande till ställföreträdaren. Det sker bland annat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kontroll av årsräkning - Fokusområden vid granskning av årsräkningar - En handläggare granskar inte samma årsräkning två år i rad - Samma handläggare granskar alla årsräkningar från en ställföreträdare. På så sätt antas det enklare att finna systematiska fel. <p>Det sker dock inte djupgranskning av årsräkningar.</p>
<p>Finns tydliga fastställda regelverk samt rutinbeskrivningar för handläggning av ärenden?</p>	<p>Ja. Det finns ett stort antal rutinbeskrivningar för handläggning av ärenden. Intervjuade medarbetare upplever att rutinerna är tydliga och ändamålsenliga.</p>
<p>Är den interna kontrollen ändamålsenligt utformad och görs ändamålsenliga uppföljningar?</p>	<p>Nej, inte när det gäller nämndens medverkan i arbetet med intern kontroll. Det har inte tagits fram någon internkontrollplan för 2022. Internkontrollplanen för 2021 togs fram under hösten och var inte baserad på någon risk- och konsekvensanalys.</p> <p>På kansliet finns dock ett systematiskt kvalitetsarbete genom veckovisa möten inom förvaltningen som i delar syftar till att stärka den interna kontrollen. Under mötena identifieras utvecklingsbehov, åtgärder för identifierade problem vidtas och uppföljning av aktiviteter sker. Nämnden tar i regel inte del av arbetet.</p>
<p>Är rutinerna för kontroll av gode mäns redovisning tillräcklig?</p>	<p>Delvis. Rutinerna för granskning av årsräkningar bedöms vara tillräckliga. Det finns flera kontrollmoment i granskningen av årsräkningar som säkerställer säkerhet för den enskilda huvudmannen. Som komplement till granskning av årsräkningar tillämpas fokusområden. För 2022 är fokusområdet hanteringen av betalkort. Det har dock inte genomförts djupgranskningar de senaste åren. Att djupgranskningar inte genomförs kan innebära en minskad säkerhet för den enskilda huvudmannen.</p>

<p>Finns relevanta systemstöd för att utföra den interna kontrollen på ett effektivt sätt?</p>	<p>Delvis. Överförmyndarnämnden implementerade ett nytt verksamhetssystem under 2021. Intervjuade upplever att systemet fungerar bra. Vi noterar dock att det, till följd av att systemet fortfarande är ganska nytt i verksamheten, går att utveckla systemet ytterligare samt att det finns behov av ytterligare utbildningar för att systemet ska kunna tillämpas fullt ut. Det pågår ett utvecklingsarbete tillsammans med leverantören.</p> <p>Dokumentation av kontroller i samband med granskning av årsräkningar sker direkt i årsräkningen samt i en checklista. Det sker inte någon systematisk uppföljning av att kontrollerna genomförs.</p> <p>Det interna förbättringsarbetet dokumenteras och följs upp i gemensamma dokument.</p>
<p>Har Länsstyrelsens tillsyn föranlett några påpekanden? I förekommande fall, vilka åtgärder har vidtagits av överförmyndarnämnden?</p>	<p>Ja. Länsstyrelsens inspektioner har föranlett kritik. Överförmyndarnämnden har i stor utsträckning vidtagit åtgärder. Vi noterar dock vissa utvecklingsområden.</p>

Stockholm den 26 oktober 2022

Jakob Hallén

Certifierad kommunal revisor

Lina Hedlund

Verksamhetsrevisor

10. Bilaga

Källförteckning

Intervjuade funktioner

- ▶ Enhetschef
- ▶ Södertörns överförmyndarnämnds ordförande
- ▶ Överförmyndarhandläggare
- ▶ Förvaltningsjurist
- ▶ Administrativ assistent/registrator
- ▶ nämndsekreterare

Dokument

- ▶ Avtal om samverkan i gemensam överförmyndarnämnd
- ▶ Delegationsordning Södertörns överförmyndarnämnd. Antagen 2019-01-02
- ▶ Interna rutiner inom Södertörns överförmyndarnämnd
- ▶ Internkontrollplan 2020
- ▶ Internkontrollplan 2021
- ▶ Mål och budget 2022-2023 framtidslyft Haninge - MITTENSAMARBETE FÖR HANINGE. Beslutad 2021-06-14
- ▶ Riskanalys 2019 och 2020
- ▶ Södertörns överförmyndarnämnd Strategi och budget 2022
- ▶ Södertörns överförmyndarnämnds reglemente
- ▶ Södertörns överförmyndarnämnds sammanträdesprotokoll
- ▶ Södertörns överförmyndarnämnds årsredovisning 2021